

Warszawa dn. 16.04.2018 r.

Koncepcja kierunków zmian do trybu zlecenia realizacji zadań organizacjom pozarządowym w ramach art. 36 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych

Dotyczy : Konsultacji dotyczących wypracowania kierunków zmian do trybu zlecenia realizacji zadań organizacjom pozarządowym, w ramach art. 36 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych

Rekomendacje Fundacji Aktywnej Rehabilitacji „FAR”, przedłożone w ramach konsultacji społecznych.

Model funkcjonowania projektów aktywizacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnością w formule zlecenia realizacji zadań organizacjom pozarządowym, w ramach art. 36 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych

Cel

Propozycja wprowadzenia nowego modelu lub reformy obecnie istniejących rozwiązań, ma na celu stworzenie efektywnego, funkcjonującego w trybie ciągłym, systemu przygotowania zawodowego oraz włączenia w rynek pracy osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami, ze szczególnym uwzględnieniem osób o największych ograniczeniach funkcjonalnych oraz potrzebach związanych z niepełnosprawnością, który jednocześnie podkreślał będzie podmiotową rolę PFRON w kreowaniu polityki w zakresie włączenia społecznego i aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnością (OzN). W ciągu każdego roku funkcjonowania systemu co najmniej 5000 OzN osiągnie postawy adaptacyjne, umiejętności funkcjonalne oraz kompetencje społeczne umożliwiające podjęcie aktywizacji zawodowej oraz co najmniej 1000 OzN podejmie zatrudnienie.

Założenia

- 1.** Model zapewni optymalne wykorzystanie zasobów będących w dyspozycji PFRON oraz wypracowanych już dobrych praktyk oraz standardów w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej OzN, np. **trener pracy, model aktywnej rehabilitacji**. Stworzy ponadto warunki do rozwijania nowych, innowacyjnych metod, jak np. **metoda hiszpańska (edukacja i aktywizacja zawodowa dzieci i młodzieży), trener aktywności społecznej, broker edukacyjny**.

2. Konieczne jest przyjęcie perspektywy, w której projekty przygotowania przed-zawodowego i włączenia w rynek pracy OzN, realizowane przez NGO, w oparciu o najwyższe standardy, z wykorzystaniem zarówno sprawdzonych w praktyce, jak i innowacyjnych metod, są stałym elementem systemu włączenia społecznego tej grupy osób, a nie jedynie akcydentalnie podejmowanymi działaniami, gdzie efektywność i poziom merytoryczny uzależnione są
3. System w znaczącym stopniu wzmocni rolę Funduszu jako głównego podmiotu kreującego politykę w zakresie szeroko rozumianego włączenia społecznego OzN, od głównego poziomu, tworzenia rozwiązań systemowych, włącznie z działaniami mającymi konsekwencje dla legislacji, przez tworzenie i wdrażanie rozwiązań legislacyjnych do szczegółowego poziomu dbałości o standardy, monitorowania i wspierania działań dotyczących rehabilitacji społecznej i zawodowej OzN.
4. Model opierał się będzie na trójstopniowej strukturze finansowania projektów w ramach 3 mechanizmów, gdzie kryterium różnicującym będą standardy dotyczące konstrukcji projektów, obowiązujących wskaźników, zasad pomiaru efektywności oraz zasięgu terytorialnego:
  - finansowania projektów tworzących realizowany w trybie ciągłym, system przygotowania przed-zawodowego oraz włączenia w rynek pracy OzN, w oparciu o formułę zadań powierzanych, zgodnie z art. 47.1, pkt. 3 (dofinansowanie działań wynikających z programów rządowych – Strategia Odpowiedzialnego Rozwoju) i pkt. 4 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych – **Strategiczne Projekty Systemowe**
  - konkursów ogłaszanych w formule zadań zleczanych, zgodnie z art. 36 ustawy oraz art. 47.1 pkt. 1 (zadania prowadzone przez NGO), przeznaczonych dla projektów dotyczących rehabilitacji funkcjonalnej, społecznej i zawodowej OzN – **Projekty Konkursowe**
  - konkursów oraz innych procedur (np. wniosków, podań, partnerstwa) realizowanych na poziomie regionalnym: województwa przez Regionalne Ośrodki Polityki Społecznej oraz powiatu przez Centra Pomocy Rodzinie dotyczących zadań, inicjatyw, wydarzeń oraz projektów adresowanych do lokalnego środowiska OzN, na podstawie art. 47.1 pkt. 1 (wyrównanie różnic między regionami), art. 48.1 ustawy., a także współfinansowania przez PFRON zadań prowadzonych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych oraz Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, w oparciu o art. 47.1, pkt. 2 (projekty finansowane ze środków UE). – **Projekty/Działania Regionalne**
5. Konieczne jest rozszerzenie kryterium oceny wniosków projektowych o wskaźniki pozwalające na trafną i rzetelną ocenę jakościową efektywności prowadzonych działań, w odniesieniu do uzyskany przez uczestników kompetencji decydujących o możliwości pełnienia ról społecznych, w tym pracy zawodowej.

Kryteria oceny wniosków projektowych

Dalece niewystarczające jest obecne rozwiązanie dotyczące oceny wniosków w ramach konkursów ogłaszanych przez Fundusz, w którym dominuje kryterium ilościowe dotyczące:

- racjonalności finansowej, wyrażonej przez wskaźnik produktu, wskaźnik nakładu i Ewidencję Godzin Wsparcia

- efektywności zadania, ale jedynie w ogólnym ujęciu wielkości otrzymanego wsparcia oraz liczby uczestników, którzy osiągnęli zakładane cele ogólne projektu, wyrażone przez wskaźnik produktu i wskaźnik rezultatu.

Jakościowe kryteria oceny wniosków zapewnią podmiotową ciągłość indywidualnej ścieżki wsparcia każdego z uczestników w ramach wszystkich zadań realizowanych ze środków PFRON, pozwalając również na rzetelną kontynuację pracy z uczestnikiem, która zapoczątkowana została w innych działaniach np. projekty systemowe prowadzone przez Urzędy Pracy i Centra Pomocy Rodzinie, finansowane z EFS.

Proponuje się ewidencjonowanie ocen jakościowych rejestrujących wzrost poszczególnych kompetencji decydujących o włączeniu społecznym wraz z wskazaniem czy osiągnięte zostały zakładane cele projektu w Karcie Ewidencji Wsparcia, gdzie znajdują się także informacje dotyczące czynników środowiskowych, ewentualnych trudności, jakie pojawiały się w procesie aktywizacji.

Podstawą metodologiczną do oceny jakościowej wniosków oraz pomiary efektywności projektów w każdym z wyróżnionych obszarów wsparcia, może być Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF). Wykorzystane zostaną zestawy podstawowe ICF do rehabilitacji zawodowej oraz Zestawy podstawowe dedykowane poszczególnym jednostkom chorobowym będącym biologicznym podłożem niepełnosprawności.

Struktura projektów oparta na metodologii zastosowania ICF

Struktura projektów gwarantować będzie myślenie poprzez cel, indywidualizację programu aktywizacji, precyzyjne zarządzanie informacją na każdym etapie realizacji projektu oraz trafne i proste metody pomiaru efektywności, obejmować będzie:

- charakterystykę grupy docelowej definiującą jej specyfikę, zdiagnozowane w publikacjach, badaniach lub na podstawie doświadczeń wnioskodawców (z podaniem metodologii diagnozy) zasadnicze trudności w procesie aktywizacji oraz potrzeby potencjalnych uczestników
- diagnozę w oparciu o zestaw kategorii ICF do rehabilitacji zawodowej rozszerzony o kategorie pozwalające na zdefiniowanie kluczowych dla celów programu obszarów wsparcia. W diagnozie zastosowane zostaną rekomendowane przez ICF Research Branch oraz Polskie Towarzystwo Rehabilitacji narzędzia pomiaru ograniczeń i barier środowiskowych.
- projektowane cele programu aktywizacji wyrażone w sposób ilościowy, jako przewidywane wartości przyrostu danej umiejętności lub poziomu zniesienia ograniczeń w danej kategorii aktywności, czy też zniesienia bariery lub zwiększenia stopnia ułatwienia w odniesieniu do czynników środowiskowych. Projektowany efekt, będzie elementem kontraktu zawieranego z uczestnikiem projektu, który może mieć formułę **Indywidualnego Programu Aktywizacji**.
- planowane interwencje powiązane zostaną z celami projektu, przy czym **Generator** będzie wskazywał te interwencje, które obowiązkowo powinny znaleźć się w danym projekcie ze względu na biologiczne podłoże oraz rodzaj niepełnosprawności i charakter projektu. **Katalog Interwencji** opracowany zostanie w trakcie konsultacji z ICF Research Branch, Polskim Towarzystwem Rehabilitacji oraz w oparciu o analizę efektywności

dotychczas prowadzonych programów, uzupełnione o krótkie badanie ankietowe z udziałem specjalistów w dziedzinie rehabilitacji funkcjonalnej, społecznej i zawodowej.

Naturalnie w przypadku każdego uczestnika projektu, szczegółowe cele oraz liczba i zakres planowanych interwencji, ustalane będą w sposób indywidualny na podstawie przeprowadzonej diagnozy, co rejestrowane będzie za pomocą włączenia lub wyłączenia odpowiednich kategorii ICF.

Ocenę końcową, czyli ewaluację osiągniętych rezultatów w każdym z obszaru zdiagnozowanych deficytów lub barier identyfikowanych za pomocą kategorii ICF, wraz z wskazaniem osiągnięcia kluczowych, zdefiniowanych indywidualnie celów projektu lub ewentualnie podaniem przyczyn nie osiągnięcia zakładanych rezultatów.

Wskaźniki determinujące strukturę projektu

Rekomenduje się wprowadzenie wskaźników, które pozwolą na obiektywną ocenę rzeczywistych rezultatów projektu w odniesieniu do każdego uczestnika, niezbędne kierunki kontynuacji procesu aktywizacji oraz pomiar trafności doboru u skuteczności podejmowanych interwencji:

1. Wskaźnik adaptacji psychospołecznej – opisujący znak oraz intensywność postaw wobec niepełnosprawności, poziom funkcji psychicznych odpowiadających za akceptację siebie samego, samoocenę, zdolność do podjęcia zadań łączących się z procesem aktywizacji
2. Wskaźnik indywidualnej niezależności – określający poziom umiejętności decydujących o samodzielności w czynnościach codziennych, życiowej zaradności, umiejętności korzystania z dostępnych zasobów
3. Wskaźnik społecznych kompetencji adaptacyjnych – definiujący ogólne kompetencje społeczne, umiejętności interpersonalne, umiejętność funkcjonowania w grupie, radzenia sobie w trudnych sytuacjach
4. Wskaźnik kompetencji społeczno – zawodowych – charakteryzujący umiejętności o charakterze społecznym ściśle związane z poruszaniem się na rynku pracy, poszukiwaniem zatrudnienia oraz funkcjonowaniem w środowisku pracy, np. umiejętność autoprezentacji, radzenie sobie w kontaktach oficjalnych, oceny własnych preferencji i predyspozycji zawodowych, świadomego kształtowania rozwoju zawodowego, organizacji codziennego rozkładu zajęć uwzględnieniem obowiązków wynikających z pracy
5. Wskaźnik kwalifikacji zawodowych – dotyczy tych umiejętności, które związane są z wykonywaniem czynności pracowniczych w ujęciu ogólnym, ale również w odniesieniu do konkretnego zawodu.

Pomiar każdego z wskaźników będzie wypadkową ocen poszczególnych kategorii ICF, określających szczegółowe cele programu aktywizacji, gdzie w zależności od rodzaju projektu i etapu wsparcia (przygotowanie zawodowe, czy wprowadzenie na rynek pracy), specyfiki grupy docelowej (w oparciu o diagnozę ICD-10), a także indywidualnie zdiagnozowanych ograniczeń włączane będą kategorie.

Typy zadań – rodzaje realizowanych projektów

1. Strategiczne Projekty Systemowe

W ramach Strategicznych Projektów Systemowych będą prowadzone zadania adresowane do uczestników z poszczególnymi rodzajami niepełnosprawności, zgodnie z kryterium biologicznego

i funkcjonalnego podłoża niepełnosprawności, identyfikowanych odpowiednio na podstawie rozpoznania według Międzynarodowej Klasyfikacji Statystycznej Chorób i Problemów Zdrowotnych ICD-10 oraz diagnozy funkcjonalnej. Oznacza to projekty, gdzie grupą docelową będą osoby z niepełnosprawnością intelektualną, osoby z dysfunkcją wzroku, osoby z dysfunkcją słuchu, osoby z całościowymi zaburzeniami rozwojowymi, osoby z niepełnosprawnością intelektualną.

Realizatorami – Partnerami PFRON będą tutaj NGO pełniące rolę liderów w swoich środowiskach, osób z danym rodzajem niepełnosprawności, w zakresie działań związanych z readaptację społeczną, posiadające największe doświadczenie, standardy odnośnie prowadzenia wsparcia i zarządzania, zasoby kadrowe i rzeczowe, ogólnopolskie struktury.

Dopuszczalne, a nawet premiowane będzie tworzenie partnerstw społecznych oraz publiczno-społecznych, na etapie aplikacji o powierzenia zadania oraz jego realizacji, np. partnerstw między organizacjami (Lider oraz mniejsze organizacje o zasięgu lokalnym), jak również organizacji z centrami pomocy rodzinie, urzędami pracy, uczelniami, związkami pracodawców.

Projekty realizowane będą według najwyższych standardów, z przyjęciem rekomendowanych wskaźników oraz ICF jako metodologii konstruowania projektu i zarządzania programem aktywizacji oraz pomiaru globalnej i szczegółowej efektywności projektu. Zastosowanie ICF łączyć się będzie ze stosowaniem rekomendowanych narzędzi diagnostycznych, pełnej dokumentacji ICF(Zestaw kategorii ICF, Profil Kategorialny, Karta Ewaluacji, Tabela Interwencji)

Projekty realizowane będą w perspektywie 4 letniej z monitoringiem i oceną efektywności projektu, jego merytorycznej poprawności, rzetelności finansowej. Wskaźniki określone zostaną dla każdego roku finansowania projektu z podziałem na 2 etapy lub ścieżki wsparcia, definiujące globalny cel: kompleksowe przygotowanie przed-zawodowe oraz podniesienie poziomu kwalifikacji zawodowych i wprowadzenie na rynek pracy.

Uczestnicy w zależności od zdiagnozowanych ograniczeń i barier w podjęciu zatrudnienia oraz indywidualnych potrzeb, będą mogli realizować indywidualny program w 4 kolejnych cyklach aktywizacji, gdzie po każdym roku następowała będzie ewaluacja i projektowanie ścieżki wsparcia. W kolejnych latach nowe rekrutacje następować będą w miejsce tych uczestników, którzy zostaną wprowadzeni na rynek pracy.

2. Projekty konkursowe

Konstrukcja projektów oparta będzie na ICF: diagnoza – planowanie interwencji – monitoring – ewaluacja, jednak w pierwszych 2 latach realizacji projektów nie będzie obowiązywała ścisła metodologia pomiaru efektywności z zastosowaniem narzędzi diagnostycznych i rejestrowania informacji za pomocą kwalifikatorów ICF.

Wypracowana i sprawdzona w praktyce metodologia zastosowania ICF, skonsultowana ze specjalistami z ICF Research Branch zostanie pod 2 latach, w kolejnej edycji konkursu przniesiona z projektów strategicznych.

Istnieje konieczność głębokiej analizy działań, które dotychczas finansowane były ze środków Funduszu w formule zadań zleczanych. Wydaje się bowiem, że zakres projektów jest bardzo szeroki i obejmuje poza interwencjami mieszczącymi się w obszarze rehabilitacji społecznej i zawodowej również interwencję kryzysową, szerokorozumianą rehabilitację medyczną (kinezyterapię, fizykoterapię, terapię manualną i masaż, rehabilitację funkcjonalną (metody rehabilitacyjne, np. NDT Bobath, PNF, Peto), wspomaganie edukacji, sport kwalifikowany oraz sport niekwalifikowany

Konieczne jest wyraźne zdefiniowanie profili projektów, z możliwością zachowania ich kompleksowego charakteru. Jednak powinny być ogłaszane odrębne konkursy dla projektów o ściśle określonym profilu. Dodatkowo należy przeanalizować, czy pewnego rodzaju działania nie powinny być finansowane z innych środków (Ministerstwo Sportu, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Zdrowia). Ewentualnie do rozważenia pozostaje kwestia czy jest możliwość współfinansowania działań o cechach interdyscyplinarnych przez PFRON oraz innego partnera społecznego.

3. Projekty/działania regionalne

Dotyczyć będą wydarzeń lokalnych, adresowanych do mniejszej grupy odbiorców, mających charakter jednorazowych wydarzeń, imprez integracyjnych, wydarzeń kulturalnych, imprez promujących problematykę OzN, działań które mają jedynie charakter wspomagający w stosunku do głównego celu jakim jest społeczna i zawodowa rehabilitacja OzN.

Te działania finansowane będą ze źródeł PFRON oraz jednostek samorządu terytorialnego, z zachowaniem różnych procedur ubiegania się o dofinansowanie, czyli procedury konkursowej, wniosku z uzasadnieniem np. w przypadku wydarzenia dotyczącego szczególnie istotnego zagadnienia społecznego, partnerstwa z JST lub/i PFRON w działaniu mającym zainicjować inicjatywę ważną dla lokalnej społeczności

Harmonogram praca nad modelem funkcjonowania projektów w ramach statutowych zadań PFRON

Wszystkie działania związane z opracowaniem modelu finansowania i merytorycznego wsparcia programów aktywizacji społecznej, przygotowania przed zawodowego oraz wprowadzenia na rynek pracy osób z OzN zrealizowane zostaną **w okresie 3 miesięcy**.

1. W ciągu 10 dni powołanie Grupy Roboczej, która zajmie się bezpośrednio opracowaniem modelu, złożonej z przedstawicieli wiodących organizacji działających na rzecz osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami – liderów w swoich środowiskach.
2. Powołanie Grupy Roboczej będzie poprzedzone konsultacjami dotyczącymi ogólnych założeń i struktury modelu, efektem której będzie uzyskanie akceptacji kluczowych reprezentantów środowiska OzN na proponowane zmiany.
3. W okresie 6 tygodni przygotowanie wstępnej wersji modelu obejmującego opis założeń i celów konkursów, regulaminy oraz zasady kwalifikowalności wydatków, wytyczne dotyczące sprawozdawczości, formułę generatora wraz szatą graficzną, a także kryteria oceny wniosków.
4. Przedstawienie całości dokumentacji dotyczącej modelu Zarządowi PFRON, ewentualnie z możliwością rozszerzenia gremium o Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych i przedstawicieli BON.
5. Trwające 2 tygodnie konsultacje proponowanych szczegółowych rozwiązań w środowisku OzN, prowadzone przez Liderów, organizacje, które oddelegowały swoich ekspertów do prac nad modelem
6. W ciągu 10 dni weryfikacja szczegółowych zapisów w dokumentacji konkursowej, będąca efektem uwag i wniosków zgłoszonych przez Zarząd PFRON oraz rezultatem przeprowadzonych konsultacji.
7. W ciągu 10 dni przeprowadzone zostanie szkolenie ekspertów oceniających wnioski w zakresie kryteriów oceny, struktury projektu, wskaźników, szczegółowych kwestii merytorycznych dotyczących prowadzonego wsparcia w formie praktycznych warsztatów z udziałem potencjalnych uczestników projektu.

Zagadnienia powiązane z ewentualnym wprowadzeniem nowego modelu funkcjonowania projektów w ramach zadań PFRON.

1. Zależności między implementacją Rządowego Programu „Za życiem” i realizacją poszczególnych form wsparcia przewidzianych w programie (asystent rodziny, opieka wytchnieniowa, mieszkalnictwo chronione i mieszkalnictwo treningowe, aktywizacja zawodowa rodziców i opiekunów OzN, a działaniami prowadzonymi w ramach programów PFRON.

Należy rozważyć wzmocnienie eksperckiej roli PFRON oraz wykorzystanie merytorycznego dorobku Funduszu w procesie wsparcia rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością, osób niepełnosprawnych oraz kluczowych osób z otoczenia, włącznie z możliwością delegowania części zadań.

2. Analizy wymagają obszary wsparcia OzN realizowane ze środków PFRON ale mające charakter interdyscyplinarny, np.:
  - leczenie i rehabilitacja medyczna – aktywizacja społeczna i zawodowa
  - aktywizacja społeczna i zawodowa – pomoc społeczna i wsparcie środowiskowe
  - aktywizacja społeczna i zawodowa – edukacja włączająca
3. Rozwiązania wymaga problem, który ujawnił się w trakcie oceny wniosków w ramach aktualnie prowadzonych projektów, a mianowicie wskaźnikowej i finansowej dyskryminacji osób z niepełnosprawnością zaangażowanych do realizacji zadań w projektach.
4. Strategicznym celem PFRON powinno być realizowanie działań w ramach profilaktyki niepełnosprawności, w stosunku do osób zagrożonych niepełnosprawnością. Działania wpisują się w pewnym zakresie w prewencje rentową ZUS.